

Бібліографічні посилання:

1. Панфілова Г.Б. Упровадження тренінгових форм роботи з формування позитивної Я-концепції студентів в умовах геополітичних викликів сьогодення. Г.Б. Панфілова. Теорія і практика сучасної психології: збірник наукових праць. Запоріжжя, 2018. Вип. № 5. С. 153-156. (Index Copernicus, Google Scholar). URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2018/32.pdf.
2. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Том1. Москва, 2001. 591 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Питер, 2009. 721 с.
4. Шпортун О. М. Особливості сприйняття гумору в осіб з різними типами темпераменту. Технології розвитку інтелекту: електронний фаховий журнал. Вінниця, 2016. Випуск 4(15). URL: http://psytir.org.ua/upload/journals/2.4/authors/2016/Krupelnyska_Lydmyla_Frantsivna_Shportun_Oksana_Mykolaivna_Osoblyvosti_proyavu_pochuttya_gumoru_v_osib_riznyh_typiv_temperam.pdf.

Пашкова Ганна,

магістрантка заочної форми навчання (спеціальність «Психологія») Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сергієні Олена,

доктор медичних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

З вісімдесятих років ХХ століття зростає комп'ютеризація сучасного суспільства: комп'ютери стають необхідними в офісах, лікарнях, школах, у побуті. В зв'язку з цим людство зіткнулося з питанням впливу електронних ресурсів на психіку людини.

Комп'ютеризація стала неодмінним атрибутом сучасного життя. Ця тема, з одного боку, почала активно та перебільшено емоційно експлуатуватися засобами масової інформації. З іншого боку, необізнаність батьків про характер та особливості діяльності їх дітей в мережі інтернет викликає у них занепокоєння. Поряд з тим, зростання активності користувачів призвело до постановки проблеми Інтернет-залежності в психотерапії, де вона почала розглядатися як патологія. Але відсоток залежних, з якими працюють представники лікарських спеціальностей, виявився невисоким, і в психологію прийшло питання вивчення особливостей впливу електронних ресурсів на особистість користувачів.

Комп'ютери та інтернет є сьогодні в більшості сучасних квартир і нам вже важко уявити собі, як обходитися без цих електронних помічників – вчитися, працювати, розважатися. Миттєва передача даних і пошук потрібної інформації, підтримка зв'язку з друзями, покупки, онлайн ігри, кіно і багато-багато іншого – все це досягнення сучасних технологій, якими із задоволенням користується людство, зокрема діти, починаючи з самого раннього віку.

Однак ця ситуація має й зворотній бік – надмірне захоплення комп'ютером поступово підриває фізичне та інтелектуальне здоров'я, руйнує нервову систему і психіку, в результаті робить залежну від комп'ютера людину не лише хворою, але і самотньою.

Активно це питання почало обговорюватися наприкінці дев'яностих років та саме до цього періоду відносяться перші наукові публікації з даної теми. У перших емпіричних роботах американських психологів Д. Грінфілда (1999), К. Янга (1994), Дж. Суллера (1998) та К. Суррата (1996), постановка проблеми носить дискусійний характер. Приєдналися до даного напрямку дослідження і вітчизняні вчені. Так, українська дослідниця Л. Давидова (2001) аналізує комп'ютерні ігри, дослідник О. Дроздов (2003) розглядає зміни в поведінці та агресивність користувачів, психолог К. Мілютіна (2004) приділяє увагу потребам користувачів та способам їх задоволення. Дослідниця О. Арестова (1999) проводила дослідження статевих відмінностей при роботі з Інтернет-залежністю на прикладі російських користувачів, психолог О. Войсунський (1996) розглядав особливості спілкування в мережі, психолог О. Щепіліна (2002) основну увагу приділяє їх мотивації, психолог Н. Чудова (2001) акцентує увагу на особливостях образу «Я» користувачів.

Першими про користування комп'ютером, як проблему заговорили американські журналісти як тільки нові технології вийшли за межі лабораторій і стали доступними широкому загалу – на початку 80–х рр. ХХ ст. Нечисельні дослідження в області Інтернет-залежності носять поки що пілотажний характер, швидше намічають цілі й задачі, що стоять перед дослідниками, які зіткнулися з новою проблемою. В одному дослідники єдинодушні: Інтернет-залежність є проблемою майже завжди людей молодого покоління.

Потім із нею зіткнулися лікарі-психотерапевти, а також компанії, що використовують в своїй діяльності Інтернет і несуть збитки у випадку, якщо у співробітників з'являється патологічне ваблення до перебування online. Так, згідно з опитуваннями, проведеними різними компаніями, в середньому 45% працівників замість роботи «блукать» в мережі, 23% спілкуються з колегами, а 7% займаються власними справами.

У 1994 році американський психолог Піттсбургського університету в Бредфорді Кімберлі Янг розробила анкету-опитувальник комп'ютерної залежності і помістила її на web-сайт, що відвідали 500 чоловік, 400 з яких, згідно її висновку, були визнані залежними (що становить 80% вибірки).

Це дослідження викликало хвилю дискусій щодо питання «наркотичної пристрасті» до Інтернету. Але оскільки на опитувальник К. Янг відповідали люди, які явно мали певні проблеми, вибірка не може вважатися валідною для всієї популяції Інтернет-мережі. Критикується і сам набір запитань психолога.

Підлітковий вік – це час становлення характеру та статевого дозрівання. Саме в цей період вплив середовища, найближчого оточення виявляється з величезною силою. Поведінка підлітка - зовнішній прояв складного процесу становлення його характеру.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає у все більш зростаючій кількості підлітків, що мають залежність від інтернету та комп'ютера та недостатній розробленості питання щодо визначення психологічних особливостей, які впливають на формування інтернет залежності.

На відміну від закордонних, більшість українських дослідників вважають адикцію, що включає і залежність від інтернету, синонімом залежності, а адиктивну поведінку синонімом залежного поведіння, у вітчизняній літературі адиктивна поведінка частіше означає хворобу, яка ще не сформувалася, проявляється порушеннями поведінки, у відсутності фізичної й індивідуальної психологічної залежності.

Метою даної роботи є вивчення формування схильності до інтернет залежності підлітків в аспекті їх психологічних особливостей, та підбір психокорекційних технологій для надання ім. психологічної допомоги.

Відповідно до мети і гіпотези дослідження необхідно було розв'язати такі завдання:

- Проаналізувати психолого-педагогічні та соціологічні літературні джерела з питання інтернет залежності;
- Розглянути психологічні особливості підліткового віку, вплив цінностей та норм на формування адиктивної поведінки. Визначити головні етапи та фактори формування адиктивної поведінки в сучасному суспільстві;
- Визначити роль сімейного виховання в виникненні адиктивної поведінки у підлітків;
- Провести емпіричне дослідження та визначити процес формування схильності до інтернет залежності підлітків у зв'язку з їх психологічними особливостями;
- Визначити спрямованість профілактичної та реабілітаційної діяльності психолога у зв'язку з проблемою інтернет залежності у підлітків

Відповідно до поставлених завдань обрані методи: теоретичні, емпіричні, математико-статистичні.

Теоретичні методи спиралися на психологічну теорію особистості та поведінки, що відхиляється, а також, на психолого-педагогічні теорії і включали: монографічний метод вивчення, аналізу та систематизації літературних джерел як теоретичних, так і емпіричних та експериментальних з досліджуваної проблеми і метод системного підходу та аналізу.

Емпіричні методи включали анкетування, спостереження, психодіагностичне тестування.

Для реалізації емпіричного дослідження були підібрані та використані наступні методики: Методика діагностики схильності до різних видів залежності (Г. Лозова); Патохарактерологічний Діагностичний Опитувальник (ПДО) для підлітків (М. Іванов, А. Личко); модифікація тесту на визначення схильності до поведінки що відхиляється (А. Орел); Тест «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіча); модифікація «Теста-опитувальника для вимірювання мотивації досягнення» (А. Мехраб'ян), запропонована М. Магомед-Еміновим;

Методика «Дослідження самооцінки Дембо-Рубінштейн» в модифікації А. Прихожан; Тест «Особистісна самотність» (Д. Рассела – М. Фергюсона), які дають нам змогу діагностувати характерологічні риси підлітків, їх ціннісні орієнтації, рівень домагань та самооцінки, рівень особистісної самотності, виявити, діагностувати схильність до різних видів залежності та агресивність.

Для аналізу отриманих даних за методиками використовувались математико-статистичні методи, що включали якісний і кількісний аналіз даних. Тобто, визначення середніх величин якостей, що досліджуються; визначення коефіцієнтів кореляції; побудова графіків і таблиць; аналіз і синтез зібраних даних, їх порівняння й узагальнення.

У процесі емпіричного дослідження було визначено ступінь вираженості різних форм акцентуацій характеру, самотності, ціннісних орієнтацій, мотивацій, самооцінки та перевірена схильність підлітків до поведінки з відхиленням та інтернет залежності. Серед досліджуваних переважають діти з гіпертимною акцентуацією характеру. Показники яскраво виражених акцентуацій характеру у досліджуваних невисокі, жоден з них не наближається до максимального. Схильність до поведінки, що відхиляється в опитуваних досить низька. Яскрава схильність до подолання норм і правил може бути пов'язана з віковими особливостями, бажанням привернути увагу до себе, виділитися серед інших. Схильність до різних видів залежностей по групі, також, низька. Яскрава вираженість схильності до інтернет залежності пов'язана з тим, що підліток реалізує свої сили і здібності у віртуальному світі, а особистісне зростання у світі реальному йде на задній план. Підлітки зі схильністю до інтернет залежності тривожніші, дратівливіші, агресивніші, мають схильність до депресії. У досліджуваній групі переважають підлітки: які керуються параметром прагнення до успіху; середнім рівнем домагань та середнім рівнем самооцінки; які керуються інструментальними цінностями; низьким рівнем самотності. Проаналізувавши середні показники за допомогою t-критерія Стьюдента ми підтвердили висунуту гіпотезу про те, що особистісні характерологічні риси підлітків впливають на формування комп'ютерної залежності.

Наукова новизна нашої роботи обумовлена тим, що в ній уточнений вплив психологічних особливостей особистості на формування комп'ютерної залежності у підлітків.

Практична значущість даної роботи обумовлена тим, що отримані результати можуть бути використані при проведенні просвітницької роботи з батьками та виховної зі старшокласниками, із метою впливу на їх ставлення до комп'ютера, умов роботи, часу та характеру діяльності. Можуть бути корисні учням для рефлексії. Учителям інформатики з метою сприяння вирішенню диференційного підходу до навчання користування електронними ресурсами на уроках та факультативних заняттях. Шкільним психологам та соціальним педагогам із метою складання корекційно-розвиваючих програм і впровадження їх в окремих спецкурсах з психології або розділом у програмі з профорієнтаційної роботи.

Петрова Ольга,
викладач кафедри психології
та педагогіки Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПОЧУТТЯ САМОТНОСТІ ПІД ЧАС COVID-19

Проблеми самотності поступово стають неминучими супутниками нашого життя, а їх вплив мають шкідливі наслідки на наше психічне та фізичне здоров'я [4, 5]. У період вимушеної ізоляції почуття самотності все більше проявляється у різних вікових та соціальних категоріях населення. Для початку проведемо розмежування понять самотності, усамітнення та ізоляції. Самотність – соціально-психологічне явище, емоційний стан, пов'язане з відсутністю близьких, позитивних емоційних зв'язків з людьми або зі страхом їх втрати в результаті вимушеної або наявної психологічної причини соціальної ізоляції.

У контексті цього поняття розрізняють два різних феномени – позитивна (усамітнення) і негативна (ізоляція фізична, відчуження емоційне) самотність [3]. Для пояснення явища самотності дослідники виділяються дві великі групи факторів: ситуаційні (зовнішні, об'єктивні) і особистісні (внутрішні, суб'єктивні, характерологічні) [2].